

Çakırcalı Mehmed Efe Çoban Mehmed'le beraber

*“Başım, ellerimi kızanım kesti
Na’sım Toygar’dan Hamidiye’den geçti
Iraz’ım beni ‘Badem Ben’imden seçti
Nazilli’de astılar Konağa beni
Ağla Iraz’ım ağla günlerim doldu
Zeybek Oturağı’nda Efen vuruldu.”*

Muharrem Dalkıranoğlu

93 HARBİ
VE
ÇAKIRCALI AHMED EFE

- Çakırcalı Ahmed Efe bayrak açmış!..
- Bayrak açmış Çakırcalı!..
- Moskof azmış!..
- Azan Moskof'a karşı duralım!..
- Kalbinde vatan, millet sevgisi olan, eli silah tutan gençler, gaziler, bahadırlar toplansınlar!..
- Koca Harlak'ın başına gelsinler!..

Ödemiş sokaklarında tellallar bağıyor, davullar dövüyor, nakarat hâline gelen cümleler ağızdan ağza dolaşıyordu.

Etniki Eteryayla beraber Rusya'nın panslavistleri bütün Balkanlarda süratli ve tesirli propaganda faaliyetlerine girişmişlerdi.

Sultan II. Abdülhamid tahta geçtiği Ağustos 1876'da Balkanlar kan ve ateş içindeydi. Bulgarlar, Karadağlılar, Sırlar, Hristiyan Arnavutlar ayaklanmışlardı. Ruslar uzun süre hazırlanmış, aniden saldırmışlardı. İstanbul'da İttihatçıların çekişmeleri, ihanet yuvalarının sindirilememesi, siyasî çalkantılar; Osmanlı'nın ciddi, isabetli tedbirler almasını önlemişti. Bu gergin hava da Rus ordusunun ilerleyişini kolaylaştırmıştı. İlerleyen düşmanın durdurulması için devlet, Nizam ordusunun yanında çarpışacak gönüllüler istiyordu. Gelen gönüllüleri Kırım Savaşı'nda olduğu gibi Davudpaşa, Selimîye ve Rami kışlalarında kısa bir talime tâbi tutacak, ardından

üç yaşındaki efelerini ses çıkarmadan dinliyorlar, konuşmasını bitirmesini bekliyorlardı. Çakırcalı yüzlerine tek tek bakarak sordu.

– Sözlere ne dersiniz?

Hepsi birden;

– Efemiz bilir, dediler.

Çakırcalı memnun olmuştu. Kızanlar tek yürek hâlinde, “Efemiz bilir,” deyince hiç vakit kaybetmeden ve irade-i seniye’yi beklemeden “Harlak”ta bayrak açtırmış, gönüllülerin Harlak önünde toplanmalarını istemişti.

Davullar Ödemiş sokaklarını devamlı dövüyor, gönüllü çağırıyordu. Çakırcalı Ahmed Efe’nin bayrak açtığını gören başka vatanseverler de bayrak açmışlardı.

Ödemiş tatlı heyecanla kaynarken Efe’nin af fermanı geldi. Bu ikinci istimanydı.

Hacı Ali Paşa’nın elini tek tek öperek Tire’den ayrıldılar. Fata’dan aşağı inerlerken Koca Cerit en önde hızla giden Efe’ye yaklaştı.

– Efe, destur var mı? Bir şey diyeceğim...

– Söyle...

– Eğer uygun görürsen cepheye gitmeyeceğim.

– Ya ne yapacaksın?

– Evde oturacağım...

– ...

Koca Cerit’i Yörük Osman takip etti.

– Efe, ben de Koca Cerit gibi evde oturmak istiyorum.

– ...

Koca Cerit’le Yörük Osman gibi Küçük Cerit de;

– Ee, izin olursa ben de gönüllü gitmeyeceğim, dedi.

– ?!

Çakırcalı kızanların geri adım atmalarından hoşlanmamıştı. Hislerini açığa vurmadan;

– Siz bilirsiniz, dedi.

Ardına bakmadan sözlerine devam etti.

– Başka gitmek istemeyen varsa söylesin... Yalnız kalsam da giderim. Hiçbirinize gücenmem. Kalanlardan helallik dilerim.

Üç ses art arda yavaşça çıktı.

– Helal olsun...

ÖDEMiŞ GÖNÜLLÜLERLE KAYNIYORDU

Çakırcalı Ahmed Efe atına binmiş, kucağına da beş yaşındaki oğlu Mehmed'i alıp kalabalığın içine dalmıştı. Hanımı Hatice yanında yürüyordu. Harlak başı insan kaynamaktaydı.

Çakırcalı'nın düze indiğini duyan efeler de yine Tireli Hacı Ali Paşa'nın aracılığıyla düze inmişler, hazırlık yapmışlardı. Hepsi cepheye gidecekti. Yolları Ödemiş, Birgi, Kaymakçı, Keleş, Balyanbolu ve Adagide'den gelenlerle dolmuştu. Gençler, çocuklar, ihtiyarlar, kadınlar, kızlar bir aradaydı.

Düze inen zeybekler bir tabur oluşturdular. Halkla beraber Tekeli Kahvesi'ne doğru yürüyüşe geçtiler. Taburun başını Kaymakam Arnavut Rüstem Bey, Ahmedzade İbrahim ve Hacı Kerim efendiler çekiyordu. Davullar çift çift vuruyor, gençler türkü söylüyorlardı.

Zeybek taburunun zaferle dönmesi için dualar edildi.

Dualar bitince gençler yine yanık türkülere başladılar.

Tekeli Kahvesi önünde helalleşme safhası başladı.

Çakırcalı atından indi. Oğlunu sevdi, okşadı. Hanımına;

– Oğlumuzu mukayyet ol... Kızlarımıza da gözlerin gibi bak, dedi.

– Sen burayı hiç merak etme, Efem...

Helalleşme faslı bitince ayrıldılar.

Gönüllü zeybek taburu Ödemiş, Bayındır, Tire ve Torbalı'dan pek çok gönüllü aldı. İzmir'de alay oluşturdular. Sultaniye vapuruna bindiler.

Yeni Padişah II. Abdülhamid Han dağda gezen zeybekleri kazanmak, onları cepheye sürmek gayesiyle aff-ı umumî ilân

etmişti. Netice tahmin ettiği gibi saadetli göründü. Üç bine yakın zeybek düze indi.

Sultaniye vapuruyla İzmir'den sevk edilerek İstanbul'a geldiler. Davudpaşa, Selimîye, Rami ve Maslak'ta talime tâbi tutuldular. Maslak'ta askerî karargâhta yatıp kalktılar.

II. Abdülhamid Han, ülkesi insanlarının niçin dağa çıktıklarını, zeybeklik yaptıklarını, tahta çıktığı günden beri merak ediyordu. Bâbîâlî'ye ulaşan raporlardan da tatmin olmamıştı. Merakını gidermek için zeybeklerle konuşmaya karar verdi.

“EY BU VATAN GENÇLERİ!

NEDEN EŞKİYALIK YAPIYORSUNUZ?”

Çakırcalı Ahmed Efe kızanlarından cepheye gelmek istemeyenlerin boşluğunu, kendine bağlı muavin zeybek gruplarından doldurmuştu. Aff-ı umumî çıktığından artık düze inen bütün efeler affedilmişti.

Çakırcalı Nizam ordusu içinde de olsa zeybeklik geleneğini sürdürüyordu. Sarının İsmail'i başzeybek, Dereli Mehmed'i de ikinci zeybek yapmıştı. Karamanlı İsmail, Kırbaş, Hacı İbrahim, Hacı İsaoğlu, Ahmed Çavuş, Yumuşakoğlu Hasan ve Keleşin Mehmed gibi yiğitler maiyetinde kızandı. Her biri binlerce mermi attıklarından silah ellerinde oyuncak gibiydi. Yalnız kayıt altına girmeyen ruhları talime, nizama yatkın değildi. Zeybeklerin serüvenini bilen zabitler de talim için fazla üzerlerine gitmiyorlardı.

– Hünkârımız, efendimiz!

– II. Abdülhamid Han Hazretleri!.. diye bir ses yükseldi.

– Dikkat, çekildi.

Cepkenli, cemedanlı, binbir dağ çiçeğinden zeybek fesli, poçulu, dizlikli, bellerinde birer arşın kulaklı bıçaklarıyla bütün zeybekler tekmil dizildiler. Karşılarında yaverleri ve iki yüz kişilik maiyetiyle genç sultan II. Abdülhamid Han dikiliyordu.

Resmî hoşâmedden sonra Padişah zeybeklere hitap etti.

- Kumandanım, muhasara hattını kim çizdi?
- Elbette Çakırcalı... Onun gibi biri varken...
- Benim anladığım şu kumandanım.
- Ne anladınız?
- Kurnaz Çakırcalı muhasara hattını Abdî'yi öldürmek için değil, kurtarmak için çizmiş...
- Nasıl olur?
- Siz, onun şeytana taş çıkartan zekâsını bilmezsiniz. Hilelerine şeytanın bile aklı ermez. Birkaç kere takibinde bulunursanız, haşa, Allah'ım bu Çakırcalı varken şeytanı niye yarattın dersiniz?
- ...
- Çakırcalı'nın Yılık Abdî'ye bu kadar sokulmasını nasıl değerlendirdiniz?
- Yüksek cesaretine verdik. Sadece ben değil, hepimiz aynı kanaatteyiz.
- Cesaretinin üstüne diyecek, yoktur. Hilesinin üstüne de diyecek yoktur. Burada hilesi cesaretinin üstünde...
- ?!
- Benim anladığım şudur ve kesindir. Çakırcalı Yılık Abdî'yle temas kurmak için ön saflara sokuldu. Hatta temas kurdu bile... Yılık Abdî'ye nasıl kaçacağını anlattı. Adımın Mehmed, memleketimin de Bayındır olduğundan emin olduğum kadar eminim...
- Allah Allah...
- Hileleri saymakla bitmez. Çamurlu, karlı havalarda kızanlarına çarıklarını ters giydirir, yoluna devam eder; siz izleri sürerseniz tamamen aksi istikamete gidersiniz... Hangi birini sayayım?...
- Binbaşı, Mülâzım Mehmed Efendi'nin sözlerini duydukça kafası karışmış, azmi kırılmıştı.
- Müsadememin seyrini değiştirmek için ne yapalım, dedi.
- Kumandanım, bana geniş salahiyet verin. Gerisini hallederim.

– Bütün emir kumanda sendedir, Mehmed Efendi. İstedini yap...

Bayındırlı sürüne sürüne Çakırcalı'nın yanına sokuldu.

– Efe, sabahtan beri niye netice alınmıyor?

– Almak için çarpışıyoruz ya işte...

– Böyle netice alınmaz.

– Ya nasıl alınır?

– Muhasara hattını beğenmedim.

– Neden?

– Sen ve kızanların oldukça tecrübeli kişilersiniz. Hâlbuki hepiniz bir aradasınız...

– Ya nasıl olmamız gerekirdi.

– Kızanların askerlerin arasına dağılmalı. Yanındakilere hem cesaret vermeli, hem öncü olmalı.

– Mehmed Efendi kızanlarımdan ayrılmam...

– Efe, şu anda muhasarada bütün yetkiler bana verildi.

Çakırcalı, Mehmed Efendi'nin konuşmalarından sinsi plânını sezdiğini anlamıştı. Bayındırlı sezmekle kalmıyor, bozmaya çalışıyor, bunu uygun, mülayim bir zeminde icra ediyordu. Çakırcalı müthiş bir adam karşısındaydı. Nerden çıkmıştı bu? Alnına sıkı çekivermek geliyordu içinden; ama sabretmesini, hislerini gizlemesini, intikamını almak için de beklemesini biliyordu.

Bayındırlı Mehmed Efendi kızanlarını askerlerin arasına dağıtırken hiç konuşmadı. Kafasında onun sözlerini muhakerme ediyor, yorumluyordu.

Mülâzım Efendi diyordu ki; “Sen çok hilekâr bir insansın. Yılık Abdî'yi kaçırmak için elinden geleni yaptın. Akşam kararlığı çökünce de kaçıracaktın. Şimdi plân değişti. Abdî kaçmaya kalkarsa önce kızanların ateş edecek. Eğer ateş etmezlerse plânın tamamen meydana çıkacak.”

Çakırcalı kendini zor zapt ediyordu. Yılık Abdî bu durumda çemberden çıkamazdı. İçeriden tek kişinin ateş ettiği görülünce de Abdî'nin yalnız kaldığı anlaşıldı. Kızanı vurulmuştu.

Çakırcalı'nın yanında sadece Hacı Mustafa'yla Çoban Mehmed ateş ediyordu. Öbür kızanları askerlerin arasından gelişi güzel tetik çekiyorlardı.

Bayındırlı Mülâzım Mehmed Efendi etrafı dört gözle süzmekteydi.

– Efe, dedi. İçerden tek kişi ateş ettiğine göre Abdî'ye söyle: Ateşi kessin. Teslim olsun...

Çakırcalı bunu fırsat kabul etti. Gündüz Abdî'ye kaçacağı yeri söylemişken, şimdi kaçamayacağını, Bayındırlı'nın muhasara hattını değiştirdiğini Yılık Abdî'ye kendi anlayışına göre bildirecekti.

– Abdî, sesimi duyuyor musun?

– Duyuyom Efe!

– Bayındırlı Mehmed Efendi yanımda, teslim olacak mısın diye soruyor...

Abdi cahildi. Kabı dardı. Efe'nin daha önce söylediği sözleri kendisine tuzak olarak gördü. Çok sinirlendi. Çakırcalı'ya ağır küfürler savurmaya başladı.

– Ulen Çakırcalı! Aşşağlık adam! Bene neden galleşlik yaptın! Kahpenin oğlu!...

Çakırcalı küfürleri duyunca hiddetlendi.

– Rumların kölesi köpek! Ne zaman büyüdün de Efene küfreder oldun?..

Çakırcalı, Yılık Abdî'yi kurtarmak için yük altına girerek fedakârlık yapmıştı. Abdî dar kafasıyla Efe'nin mesajını anlamıyor, boyuna küfrediyordu.

Çakırcalı ağır küfürleri duydukça öfkesi artıyor, sabrı taşmaya başlıyordu.

– Gayri, sen bilirsin!

– Teslim olun; emme şartım var!

– Nedir şartın?

– Bene gaymakam teslim alsın!...

Bayındırlı Mülâzım Mehmed Efendi, Kaymakam Hilmi Bey'in yanına indi.

– Efendim, Yılık Abdî'nin teklifini duydunuz mu?

– Duydum.

– Ne düşünüyorsunuz?

– Gidip teslim alacağım.

– Çok tehlikeli olur. Yılık Abdî bildiğin insanlara benzemez.

Çok cahildir. Cahil olduğu kadar da cesaretlidir. Kancıktır.

– Meraklanmayın Mülâzım Efendi... Çakırcalı yanımızda olduğu için Abdî ondan korkuyor, bana teslim olmak istiyor.

Bayındırlı tekrar Çakırcalı'nın yanına döndü. Kaymakam Hilmi Bey'le konuştuklarını anlattı. Çakırcalı;

– Abdî'yi tanımıyor, dedi.

Kaymakam Hilmi Bey toprak dama doğru yaklaşmıştı. Seslendi.

– Abdî! Buradayım! Geliyor musun?

Hilmi Bey'in sözleri biter bitmez içeriden cevap geldi.

– Duydum! Hindi çıkıyon!

Evin kapısı yavaşça açıldı. Önce bir martin namlusu arkasından Yılık Abdî eşikte görüldü. Sol omzunda bir heybe asılıydı. Heybenin gözlerinde iki çocuk durmadan ağlıyordu. Çocukların çığlıkları arasında Yılık Abdî yürüdü. Kaymakam Bey'le aralarındaki mesafeyi kapatmaktaydı. Bayındırlı bağırdı:

– Abdî'nin daha fazla yaklaşmasına izin vermeyin!

Çakırcalı hayıflandı. “Abdî burada kesinlikle yakalanacağını veya öldürüleceğini biliyor. Mutlaka bir çılgınlık yapacaktır.”

Kaymakam Hilmi Bey'e bağırdı.

– Silahını yere atсын!

Kaymakam son anda uyanmıştı.

– Abdî, silahını at!..

Abdî, silahını atmıyor, atmadığı gibi Kaymakam Bey'e doğru koşuyordu. Tekrarladı.

– Abdî, silahını yere at!

Çakırcalı, Yılık Abdî'nin düşündüğünü anlamıştı. Tüfeğini kesinlikle atmayacak ve Kaymakam'ı vuracaktı. Kaymakam'a bağırdı.

– Kaymakam Bey! Sipere yatın.

Abdi Efe (Sayar) ve hanımı Hatçalı Nine

Kurucaova'da İraz'ın evi

Çaylılı Koca Mehmed Efe

Vali Kıbrıslı Mehmed Kâmil Paşa

Kuşçubaşoğlu Eşref Bey

Hamza Hayati Bey